

Demokratisk revisionisme

Morten Rand Jensen:

http://img.kb.dk/tidsskriftdk/pdf/po/po_0011-PDF/po_0011_93678.pdf

pdf genereret den : 27-1-2006

Morten Rand Jensen:

Demokratisk revisionisme

1. Indledning

Et af de spørgsmål, der har haft en fremtrædende placering i amerikansk og til dels engelsk statskundskab siden 2. verdenskrig, er diskussionen mellem den gruppe forskere, der er blevet betegnet som fortalere for "demokratisk revisionisme", "det nye demokrati", "den nutidige demokratiteori", "den demokratiske elitisme" og "den funktionalistiske demokratiteori" og denne teoris kritikere, der bl.a. er blevet betegnet som "radikale demokrater", "normativister" og fortalere for "participatory democracy".¹

Blandt den første gruppe, revisionisterne, er det hyppigst den østrigsk-amerikanske økonom Joseph Schumpeter, der fremhæves som "skolens" åndelige fader. For det andet nævnes ofte en række valgforskere, især Bernard Berelson, Lester Milbrath, S.M. Lipset, Gabriel Almond og Sidney Verba som revisionister. Og endelig nævnes hyppigst politologen Robert A. Dahl.² Blandt revisionismens kritikere, de radikale demokrater,³ kan nævnes Tom Bottomore, Henry Kariel, Lane Davis, Jack Walker, Peter Bachrach, Graeme Duncan og Steven Lukes.

En opdeling af efterkrigstidens demokratidebat i to modstående "skoler", revisionister og radikale demokrater, er udtryk for en stærk forenkling. For det første lader en række fremstillinger om demokratisk teori sig vanskeligt indpasse i denne opdeling. For det andet er der inden for de to skoler ikke nogen fuldstændig enighed om alle spørgsmål. For det tredje fremfører nogle forskere argumenter og synspunkter, som andre ikke eksplicit tager stilling til. Og endelig kan nogle af de værker, der omtales i det følgende, kun betegnes som bidrag til demokratisk teori i en løs betydning af termen teori. Ofte er der tale om mere løse re-

1) En orientering om debatten findes i Palle Svensson, "Demokrati og politisk deltagelse", i Festskrift til Erik Rasmussen, Århus, 1977, pp. 273-304, hvor der også er henvist til en stor del af den relevante litteratur.

2) Denne opregning må ikke opfattes som udtømmende. Se også senere.

3) Denne betegnelse anvendes af Geraint Parry i Political Elites, London, 1971, pp. 152-56, dog først og fremmest om Bachrach, Kariel og Bottomore.

Morten Rand Jensen:

Demokratisk revisionisme

1. Indledning

Et af de spørgsmål, der har haft en fremtrædende placering i amerikansk og til dels engelsk statskundskab siden 2. verdenskrig, er diskussionen mellem den gruppe forskere, der er blevet betegnet som fortalere for "demokratisk revisionisme", "det nye demokrati", "den nutidige demokratiteori", "den demokratiske elitisme" og "den funktionalistiske demokratiteori" og denne teoris kritikere, der bl.a. er blevet betegnet som "radikale demokrater", "normativister" og fortalere for "participatory democracy".¹

Blandt den første gruppe, revisionisterne, er det hyppigst den østrigsk-amerikanske økonom Joseph Schumpeter, der fremhæves som "skolens" åndelige fader. For det andet nævnes ofte en række valgforskere, især Bernard Berelson, Lester Milbrath, S.M. Lipset, Gabriel Almond og Sidney Verba som revisionister. Og endelig nævnes hyppigst politologen Robert A. Dahl.² Blandt revisionismens kritikere, de radikale demokrater,³ kan nævnes Tom Bottomore, Henry Kariel, Lane Davis, Jack Walker, Peter Bachrach, Graeme Duncan og Steven Lukes.

En opdeling af efterkrigstidens demokratidebat i to modstående "skoler", revisionister og radikale demokrater, er udtryk for en stærk forenkling. For det første lader en række fremstillinger om demokratisk teori sig vanskeligt indpasse i denne opdeling. For det andet er der inden for de to skoler ikke nogen fuldstændig enighed om alle spørgsmål. For det tredje fremfører nogle forskere argumenter og synspunkter, som andre ikke eksplicit tager stilling til. Og endelig kan nogle af de værker, der omtales i det følgende, kun betegnes som bidrag til demokratisk teori i en løs betydning af termen teori. Ofte er der tale om mere løse re-

1) En orientering om debatten findes i Palle Svensson, "Demokrati og politisk deltagelse", i Festskrift til Erik Rasmussen, Århus, 1977, pp. 273-304, hvor der også er henvist til en stor del af den relevante litteratur.

2) Denne opregning må ikke opfattes som udtømmende. Se også senere.

3) Denne betegnelse anvendes af Geraint Parry i Political Elites, London, 1971, pp. 152-56, dog først og fremmest om Bachrach, Kariel og Bottomore.

flektioner om demokratiet på baggrund af empiriske forskningsresultater. Med disse forbehold in mente forekommer det dog rimeligt at tale om to skoler, revisionister og radikale demokrater.

En "skole" opstår i reglen på baggrund af en lang række forskellige faktorer. Som baggrund for den demokratiske revisionisme er det dog væsentligt at pege på i hvert fald to sådanne faktorer, nemlig mellem- og efterkrigstidens "totalitære" bevægelser og stater, og det opsving, survey-undersøgelser af politiske holdninger og politisk adfærd tog i USA efter anden verdenskrig. På baggrund af Weimar-republikkens sammenbrud mente man at kunne konstatere, at høj politisk deltagelse kunne være forbundet med politisk krise og udgøre en fare for demokratiet, ligesom selve participationsbegrebet blev forbundet med fascistiske og kommunistiske bevægelser og stater mere end med vestlige demokratier. På baggrund af vælgeradfærdsforskningen mente man endvidere at kunne slutte, at vælgerne i USA ikke levede op til den klassiske demokratiske teoris krav om udbredt politisk deltagelse og interesse, men at demokratiet på trods heraf havde vist sig funktionsdygtigt. Der var altså ikke den tætte sammenhæng mellem politisk deltagelse på den ene side og demokratiets stabilitet på den anden, som den klassiske demokratiske teori iflg. nogle forfattere havde hævdet.

På baggrund heraf mente revisionisterne, at den klassiske demokratiske teori måtte revideres, heraf navnet demokratisk revisionisme. Denne revision førte til en række påstande, hvoraf i hvert fald tre blev centrale i den videre debat. For det første hævdede revisionisterne, at demokratiets definerende karakteristik ikke var udbredt politisk deltagelse, men konkurrence mellem to eller flere eliter. Hvor en sådan konkurrence er til stede, og hvor den elite, der efter demokratiets spilleregler vinder, også besætter magtpositioner i statsapparatet, er der demokrati. For det andet hævdede nogle af revisionisterne, at en vis politisk apati i befolkningen kan have en stabiliserende effekt på demokratiet. Og for det tredje, til dels som en refleks af den anden påstand, hævdede nogle revisionister, at den politiske elite burde have en vis handlefrihed i forhold til befolkningen for at kunne regere effektivt.

Disse opfattelser vandt bred tilslutning i 1950'erne; men i 1960'erne satte kritikken ind fra de radikale demokrater. De kritiserede især forestillingerne om apatiens stabiliserende effekt og det ønskelige i at give den politiske elite udstrakt handlefrihed. Det hævdedes endvidere, at revisionisterne i deres kritik af klassikerne for manglende realisme misforstod den klassiske demokratiske teoris sigte. Når den klassiske demokratiske teori omtalte participationen, var det ikke som en beskrivelse af rådende tilstande, men som et ideal man bør stræbe imod. Når revisionisterne samlede opmærksomheden om elitekonkurrencen i deres forsøg på at være "realistiske", gjorde de den rådende tilstand til et ideal, og deres demokratiopfattelse var derfor udtryk for en status-quo ideologi. Kritikerne ser derfor sig selv som den klassiske demokratiske teoris moderne arvtagere, der vil fastholde de klassiske idealer og endog på visse punkter videreudvikle den klassiske demokratiske teori, f.eks. ved at betone vigtigheden af deltagelse uden for den politiske sfære i snæver forstand, først og fremmest gennem industrielt demokrati.

Sigtet med denne artikel er ikke at give en oversigt over hele den nyere debat, men det mere begrænsede at præsentere og diskutere enkelte af revisionisterne, især Schumpeter, Berelson, Almond og Verba og Dahl. Som allerede nævnt kan andre forskere betegnes som demokratiske revisionister. Når de her nævnte er udvalgt til nærmere omtale skyldes det, at de hver for sig har forskellige udgangspunkter, samtidig med, at de i høj grad har været toneangivende for den videre debat. En præsentation og diskussion af dem skulle derfor give et nogenlunde alsidigt billede af den demokratiske revisionisme og nogle af de mere væsentlige indvendinger, der kan rettes mod revisionismen. De kan med nogen forenkling opfattes som repræsentanter for tre hovedvarianter af den demokratiske revisionisme, nemlig den elitistiske (Schumpeter), den funktionalistiske (Berelson, Almond og Verba) og den pluralistiske demokratiopfattelse (Dahl).

For at tydeliggøre forskellen mellem revisionister og radikale demokrater er det endelig fundet hensigtsmæssigt kort at omtale en af de radikale demokrater, Peter Bachrach, efter omtalen af revisionisterne.

2. Demokratisk elitisme: Joseph A. Schumpeter

2.1. Beskrivelse

Det var Schumpeter, der med sin Capitalism, Socialism, and Democracy fra 1942 først udtrykte "nødvendigheden" af at "revidere" den klassiske demokratiske teori. Som der er redegjort for i Palle Svenssons artikel var Schumpeters udgangspunkt i virkeligheden en misforståelse, for ingen seriøs "klassisk" demokrat har nogensinde forfægtet de besynderlige synspunkter, som Schumpeter samlede under betegnelsen "the classical doctrine of democracy". Schumpeter var dog nok heller ikke særlig optaget af, hvad de klassiske demokrater havde ment. Hans angreb gjaldtsnarere en række populære opfattelser i samtiden.⁴ Schumpeter brugte den "klassiske doktrin" som et modstykke til sin egen demokratiopfattelse. Han definerede herefter selv demokrati således:

"The democratic method is that institutional arrangement for arriving at political decisions in which individuals acquire power to decide⁵ by means of a competitive struggle for the people's vote".

Schumpeter drager med sin definition en parallel til den økonomiske teori. Politiske "eliter" eller partier er at opfatte som virksomheder, der udbyder synspunkter "til salg" i et forsøg på at hverve stemmer.

En afgørende præmis bag Schumpeters revisionisme var en mistillid til gennemsnitsborgerens politiske viden, interesse, rationalitet og ansvarlighed. Schumpeter hævdede, at gennemsnitsborgeren end ikke var rationel som forbruger af daglige fornødenheder, altså på det område hvor han måtte formodes at være relativt kompetent og have en "vilje", dvs. en erkendelse af egne

4) Se især Joseph A. Schumpeter, Capitalism, Socialism, and Democracy, London, 1970, pp. 264-68. At disse populære forestillinger stadig er en levende realitet fremgik af TV's udsendelse den 19. september 1978 om 18 års valget, hvor Ole Thisted konstaterede, at politikerne øjensynligt havde påvirket vælgerne ved afstemningen. Han spurgte på baggrund heraf Anker Jørgensen, om det ikke havde været mere demokratisk, hvis det var vælgerne, der havde påvirket politikerne. Her har vi forestillingen om "folkeviljen", som repræsentanterne i Folketinget er forsamlede for at føre ud i livet. Anker Jørgensen svarede, at det også var tilladt for politikere at have synspunkter.

5) Ibid., p. 269.

behov, af hvad det var godt eller dårligt at købe ud fra forbrugspræferencer. På dette felt, det private og nære, var borgeren dog på den anden side ikke ganske irrationel og handlede gennemgående også med en vis ansvarlighed. Men disse egenskaber forsvinder ifølge Schumpeter gradvist, jo fjernere man kommer det nære og private, for med hensyn til de fleste nationale og internationale politiske spørgsmål at blive afløst af en chokerende mangel på både viden, rationalitet, vilje og ansvarlighed.

"What strikes me most of all and seems to me to be the core of the trouble is the fact that the sense of reality is so completely lost. Normally, the great political questions take their place in the psychic economy of the typical citizen with those leisure-hour interests that have not attained the rank of hobbies, and with the subjects of irresponsible conversation. These things seem so far off; they are not at all like a business proposition; dangers may not materialize at all and if they should they may not prove so very serious; one feels oneself to be moving in a fictitious world". 6

Schumpeter drager på denne baggrund den konklusion, at "without the initiative that comes from immediate responsibility, ignorance will persist in the face of the masses of information however complete and correct". 7

For Schumpeter bliver konsekvensen af disse betragtninger, at gennemsnitsborgerens politiske deltagelse skal indskrænke sig til at "producere" en regering, mens denne regering modsætningsvis skal have stor handlefrihed, kun begrænset af konkurrencen med andre eliter om folkets gunst. Participationens funktion bliver udelukkende "self-protection", at sikre sig mod overgreb. Befolkningen skal derfor ikke bombardere regering og repræsentanter med breve m.v.:

"The voters outside parliament must respect the division of labour between themselves and the politicians they elect. They must not withdraw confidence too easily between elections and they must understand that, once they have elected an individual, political action is his frain from instructing him about what to do (...)" 8

Denne "demokratiske selvkontrol", som Schumpeter kalder den, må også gælde parlamentsmedlemmer, der må "resist the temptation to

6) Ibid., p. 261.

7) Ibid., p. 262.

8) Ibid., p. 295.

upset and embarrass the government each time they could do so".⁹ Den demokratiske selvkontrol opstår ikke i et tomrum, men "evidently requires a national character and national habits of a certain type".¹⁰

Eliten skal som nævnt have stor handlefrihed, men også her er der en række krav, som må opfyldes, ikke blot hos regeringsmedlemmer, men blandt en bredere kreds af politikere. De, der kommer til at tilhøre den politiske elite, må have intellektuelle og moralske egenskaber af en vis kvalitet. For at sikre dette er det nødvendigt at have et "politisk stratum" i samfundet, en række personer, der vælger det politiske liv som en karriere.¹¹

Endelig er eksistensen af et veluddannet embedsmandskorps, der må være stærkt nok til at "guide, and, if need be, to instruct the politicians who head the ministries",¹² vigtig for systemets funktion.

2.2. Diskussion

Der kan rettes en del indvendinger mod Schumpeters demokratiopfattelse, idet der på afgørende punkter synes at være en diskrepans mellem mål og midler. Schumpeter mener f.eks. som nævnt, at rationalitet kommer med ansvar for beslutninger. Men Schumpeter drager den konsekvens, at befolkningen ikke skal have et sådant ansvar. Acceptorer vi Schumpeters kausalpræmis, at rationalitet følger med ansvar, bliver konsekvensen af Schumpeters demokratiopfattelse derfor, at borgerne vedbliver at være irrationelle. Schumpeter omtaler ikke, hvorvidt befolkningens deltagelse i lokale anliggender skal være stor eller ej, men hans enkelte kortfattede bemærkninger synes at indicere, at befolkningens rolle her skal være lige så indskrænket som på nationalt plan.¹³ Schumpeter siger selv:

9) Ibid., p. 294.

10) Ibid., p. 295.

11) Ibid., pp. 290f.

12) Ibid., p. 293.

13) Ibid., p. 273.

"The weaker the logical element in the processes of the public mind and the more complete the absence of rational criticism and of the rationalizing influence of personal experience and responsibility, the greater are the opportunities for groups with an ex to grind". 14

Når Schumpeter derfor vil begrænse borgernes deltagelse i politik mest muligt, så forstærker han den fare, han selv forudsiger, og så bliver det vanskeligt at skabe den nationale karakter, han selv har erklæret er nødvendig for demokratisk selvkontrol.¹⁵

Der synes ligeledes i spørgsmålet om elitekonkurrence at være noget paradoksalt ved Schumpeters synspunkter. Det er ikke det, at elitekonkurrence kunne siges at være det mindst ringe system, hvis befolkningen er irrationel og uoplyst, for man kan udmærket hævde, at elitekonkurrence på trods heraf er et gode for at hindre overgreb fra regeringens side på befolkningen. Det er Schumpeters begrundelse, der kan synes paradoksal. For han begrundet den ved en parallel til det økonomiske system, til teorien om en fri markedsøkonomi. Men her er retfærdiggørelsen for dette system netop, at forbrugeren udviser et vist minimum af rationalitet. Hvis denne evne på det nærmeste totalt forsvinder, når det drejer sig om politiske spørgsmål, hvordan kan et politisk system, der bygger på en "markedsøkonomi", så være velegnet? Faktisk kunne det synes mere velbegrundet at argumentere for, at kun såfremt borgerne var rationelle i politiske spørgsmål, ville elitekonkurrence være formålstjenlig.

Schumpeter fremfører i Capitalism, Socialism, and Democracy inspirerende tanker og iagttagelser om politik, som ikke er fremgået af det foregående kortfattede referat.¹⁶ For så vidt angår hans revision af den "klassiske doktrin", forekommer den dog ikke på alle punkter konsistent.

14) Ibid., p. 263.

15) En lignende kritik af Schumpeter er fremført af Arnold S. Kaufman i "Human Nature and Participatory Democracy", i William E. Conolly (ed.), The Bias of Pluralism, New York, 1969, pp. 189f.

16) For en god og dybtgående analyse af Schumpeters bidrag til demokratisk teori, se John Plamenatz, Democracy and Illusion, London, 1973, kapitel 4.

3. Funktionalistisk demokratiteori: De politiske sociologer

3.1. Indledning

Schumpeter søgte at revidere den klassiske demokratiske teori og satte i stedet sin egen, hvor det definerende karakteristikon var konkurrencen mellem to eller flere eliter. Denne definition har tjent som inspiration for en række valgforskere, der som Schumpeter har betonet vigtigheden af, at eliten har en vis handlefrihed. Det gælder f.eks. forskere som Bernard Berelson,¹⁷ Lester Milbrath¹⁸ og Gabriel Almond og Sidney Verba.¹⁹

Alligevel kan man, trods lighedspunkterne med Schumpeter, sige, at deres udgangspunkt delvis er et andet, og de spørgsmål, de tager op, også i en vis udstrækning er andre end dem, Schumpeter hæftede sig ved.

Et centralt tema hos dem alle er ideen om, at en vis balance i vælgerkorpset mellem participation og apati og mellem "involvement" og "indifference", er funktionelle i forhold til systemets stabilitet. Det er især på denne baggrund, den svenske politolog Leif Lewin har betegnet disse forskere som "funktionalister".²⁰

Antagelsen om, at det er ønskeligt med en balance mellem participation og apati, og mellem "involvement" og "indifference", findes i forskellige varianter, hvoraf man hensigtsmæssigt kan udskille to hovedvarianter. For det første kan man hævde, at det virker stabiliserende, hvis vælgerkorpset er heterogent, dvs. hvis nogle er aktive og andre passive. Denne version formuleres mest explicit af Berelson. For det andet kan man hævde, at balancen mellem participation og apati, "involvement" og "indifference", skal findes hos den enkelte vælger. Denne version formuleres klarest af Almond og Verba.²¹

17) Bernard Berelson, "Democratic Theory and Public Opinion", The Public Opinion Quarterly, vol. 16 (1952), pp. 313-30, og Berelson m.fl., Voting. A Study of Opinion Formation in a Presidential Campaign, Chicago, 1954.

18) Lester Milbrath, Political Participation. How and Why People Get Involved in Politics, Chicago, 1965.

19) Gabriel Almond and Sidney Verba, The Civic Culture, Boston, 1965.

20) Leif Lewin, Folket och Eliterna, Stockholm, 1970.

21) Almond og Verba, op.cit., pp. 343-51.

I det følgende vil der først blive redegjort for Berelsons opfattelse, dernæst for Almond og Verbas opfattelse. Afslutningsvis skal kort omtales yderligere et bidrag til den funktionalistiske demokratiteori, nemlig forestillingen om apati som filter mod u-demokratiske holdninger, som den er formuleret af Prothro og Grigg.

3.2. Berelson

3.2.1. Beskrivelse

Berelson tager udgangspunkt i den klassiske teoris krav til den enkelte vælger og finder, at vælgerne ikke lever op til disse krav. Alligevel har demokratiet overlevet, og ifølge Berelson foreligger der her et paradoks:

"Individual voters today seem unable to satisfy the requirements for a democratic system of government outlined by political theorists. But the system of democracy does meet certain requirements for a going political organization. The individual members may not meet all the standards, but the whole nevertheless survives and grows".²²

Bag dette paradoks ligger der ifølge Berelson det forhold, at den klassiske teori fordrede nogle egenskaber hos individerne, egenskaber som disse individer som nævnt ikke havde. Men selv om disse egenskaber ikke fandtes hos hvert enkelt individ, så var de ikke desto mindre til stede i systemet som helhed. Befolkningen er ikke, som klassikerne mente, homogen, den er tværtimod heterogen. Hermed mener Berelson, at nogle er aktive, andre "in the middle", og atter andre passive. Berelson søger nu at forklare, hvordan dette forhold kan være medvirkende til, at de egenskaber, den klassiske teori fordrede hos det enkelte individ, alligevel kan være til stede i systemet som helhed, og i forbindelse med disse forklaringsforsøg gør han sig en række normative overvejelser. Samfundet har, siger han, brug for denne heterogenitet:

"The need for heterogeneity arises from the contradictory functions we expect our voting system to serve. We expect the political system to adjust itself and our affairs to changing conditions; yet we demand too that it display a high degree of stability. We expect the contending interests and parties to pursue their ends vigorously and the voter to care; yet, after the election is over, we expect reconciliation. We expect the voting outcome to serve what is best for the community;

22) Berelson, op.cit., p. 312.

yet we do not want disinterested voting unattached to the purposes and interests of different segments of that community. We want voters to express their own free and self-determined choices; yet, for the good of the community, we would like voters to avail themselves to the best information and guidance available from the groups and leaders around them. We expect a high degree of rationality to prevail in the decision; but were all irrationality and mythology absent, and all ends pursued by the most coldly rational selection of political menas, it is doubtful if the system would hold together. In short, our electoral system call for apparently incompatible properties - which, although they cannot each reside in each individual voter, can (and do) reside in a heterogeneous electorate (...). We need some people who are active in a certain respect, others in the middle, and still others passive. The contradictory things we want from the total require that the parts be different".²³

Hvad Berelson altså siger er, at de egenskaber, systemet har brug for, ikke blot er modstridende, men også, at de ikke kan forenes hos den enkelte vælger, men kun i systemet som helhed, at det altså derfor er nødvendigt med et heterogent vælgerkorps. Berelson illustrerer denne grundlæggende tankegang med en række eksempler, hvoraf her skal nævnes de to, der direkte vedrører spørgsmålet om participation og apati og "involvement" og "indifference".

For det første er det nødvendigt, at nogle er "involved" og andre er "indifferent". Ganske vist er det de personer, der er involverede, der ved mest og deltager mest, men det er samtidig også dem, der mindst lader sig overtale og ændre:

"Extreme interest goes with extreme partisanship and might culminate in rigid fanaticism that could destroy democratic processes if generalized throughout the community".²⁴

En manglende interesse fra store dele af vælgerkorpset giver derfor den politiske elite den manøvre frihed, der er nødvendig for at systemet kan tilpasse sig ændrede samfundsforhold. "Only the doctrinaire would deprecate the moderate indifference that facilitates compromise".²⁵

For det andet er det nødvendigt for systemets funktion at sikre en balance mellem stabilitet og flexibilitet. Men også her når Berelson til et overraskende resultat:

23) Ibid., pp. 313f.

24) Ibid., p. 314.

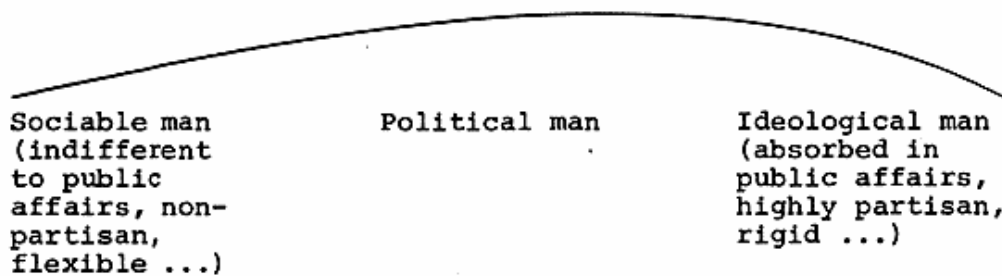
25) Ibid., p. 315.

"Curiously, the voters least admirable when measured against individual requirements contribute most when measured against the aggregate requirement for flexibility. For those who change political preferences most readily are those who are least interested, who are subject to conflicting social pressures, who have inconsistent beliefs and erratic voting histories. Without them (...) the political system might easily prove too rigid to adapt to changing domestic and international conditions".²⁶

Med andre ord, systemet har behov for, at nogle er oplyste og engagerede, for det sikrer stabiliteten; men andre må være uoplyste og uengagerede, for det sikrer flexibiliteten.

Konklusionen bliver derfor for Berelson, at der er en funktionel balance i vælgerkorpset mellem apati og participation:

"Happily for the system, voters distribute themselves along a continuum:

And it turns out that this distribution itself, with its internal checks and balances, can perform the functions and incorporate the same values ascribed by some theorists to each individual in the system as well as to the constitutive political institutions!"²⁷

Det grundlæggende element i Berelsons argumentation for et heterogent vælgerkorps er altså, at det enkelte individ ikke kan have de modstridende egenskaber som systemet kræver, og at vælgerne derfor må fordele sig på et kontinuum fra "sociable man" til "ideological man". Er man interesseret, er man sandsynligvis også partisk og i værste fald rigid og fanatisk, er man uinteresset, er man sandsynligvis upartisk og flexibel.

3.2.2. Diskussion

Berelsons argumentation forekommer ikke overbevisende. Man kan

26) Ibid., p. 316.

27) Ibid., p. 323.

betvivle, om enhver form for flexibilitet er "funktionel" i forhold til systemet. Personligt har jeg svært ved at se værdien af, at vælgerne på et utilstrækkeligt informationsgrundlag skifter fra et parti til et andet. Berelson skylder os en forklaring på, hvad konsekvenserne ville være, hvis de ikke gjorde det. Den implicitte antagelse, der må ligge bag hans påstand, er, så vidt jeg kan se, at kun såfremt en del vælgere er uoplyste, vil der blive tale om en regulær elitekonkurrence, for i modsat fald vil partitilhørsforhold være determineret på forhånd, og der er derfor ingen grund til at føre valgkamp, eller rettere, valgkampen vil ikke øve nogen indflydelse på partivalget. Dette skulle så gøre systemet uflexibelt. Men denne konklusion modsiges flere steder i den empiriske del af Voting. Det er ganske vist rigtigt, at der kan konstateres en korrelation mellem politisk interesse og "strong vote intention", forstået som manglende tilbøjelighed til at skifte parti. Men det er kun en korrelation. Der er stadig 15%, der er politisk interesserede og erklærer sig "neutrale", og der er 26%, der er både politisk interesserede og blot har "moderate vote intention".²⁸ Det betyder, at der stadig er en stor gruppe vælgere, der både er interesserede og i hvert fald potentielt flexible.

Berelsons argument for, at det er ønskeligt med en gruppe vælgere, der er "indifferent" og ikke involverede, nemlig at de sikrer flexibiliteten, er derfor ikke overbevisende. For det første synes interesse og flexibilitet at kunne forenes i vid udstrækning, og for det andet kan man sætte spørgsmålstegn ved det ønskelige i den flexibilitet, der er en konsekvens af uvidenhed.

Heller ikke Berelsons andet argument for det ønskelige i en vis apati og manglende involvering synes overbevisende. Argumentet er her, at ekstrem interesse kan ledsages af rigid fanatisme, der, såfremt den var alt for udbredt, ville være en trussel for demokratiets stabilitet. Det er måske rigtigt, selv om der ikke er empirisk belæg for påstanden i Voting. Men hvordan skulle det være et argument for det ønskelige i politisk apati? Hvis nogle personer er fanatiske, hvad skulle det så hjælpe, at andre er apatiske? Hvori skulle det ønskelige og "funktionelle" i en ba-

28) Ibid., p. 26.

lance mellem fanatiske og apatiske ligge? Man kunne lige så vel vende argumentet om og sige, at hvis der virkelig er en gruppe fanatiske borgere, der udgør en trussel mod demokratiet, så er det så meget mere vigtigt, at det store flertal af befolkningen er interesserede og aktive, så denne mindre gruppe ikke kan komme til magten.

Der kan rettes en mere generel kritik mod Berelsons argumentation. Hans argumenter synes at være, at 1) USA er et stabilt demokrati, 2) i USA fordeler vælgerne sig på et kontinuum fra apatiske til stærkt interesserede vælgere, 3) hvoraf følger, at denne fordeling i vælgerkorpset er "funktionel" for systemet. Implicit ligger der bag denne principielt deskriptive påstand en normativ antagelse, nemlig at "stabilt demokrati" er noget værdifuldt, og at følgelig de amerikanske vælgeres fordeling på et kontinuum fra apatiske til interesserede også er værdifuldt.²⁹

Heroverfor kan der for det første indvendes, at stabilitet kun er en af flere demokratiske værdier, og at apatien, når den er koncentreret omkring lavstatusgrupper, må antages at medføre politisk ulighed, forstået som ulige indflydelse og som følge heraf ulige "benefit" fra systemets "output". For det andet kan argumentationens empiriske holdbarhed anfægtes. Berelson har ikke gennem sine undersøgelser givet noget holdbart argument for, at et højere participationsniveau ville medføre ustabilitet. Selv hvis man accepterer hans empirisk uunderbyggede påstand om, at ekstrem interesse medfører rigid fanatisme, så er det ikke et argument for, at de apatiske skulle vedblive at være apatiske. Hvad skulle være den uheldige konsekvens af, at de blev moderat interesserede?

3.3. Almond og Verba

3.3.1. Beskrivelse

Mens argumenterne for det ønskelige i et heterogent vælgerkorps ikke forekommer overbevisende, så kan det umiddelbart forekomme mere rimeligt, at det er ønskeligt, såfremt den enkelte vælger

29) En lignende kritik er fremført af Duncan og Lukes i "Democracy Restated", i Henry Kariel (ed.), Frontiers of Democratic Theory, New York, 1970, pp. 203-07. Artiklen blev oprindeligt offentliggjort under titlen "The New Democracy". i Political Studies, vol. 00 (1963), pp. 156-177.

finder en balance mellem "involvement" og "indifference", og mellem participation og apati. Som nævnt er det særligt Almond og Verba, der formulerer denne tanke. Deres udgangspunkt er, at demokratiet må finde en balance mellem elitens magt og elitens "responsiveness".³⁰ Hvis ikke eliten er "responsive", er der ikke tale om demokrati, hvis den ikke har magt, kan den ikke regere effektivt. For at sikre denne balance kræves det for det første af den enkelte borger, at han er aktiv og informeret, at han søger at levere "input" i den demokratiske proces, men at han samtidig adlyder loven, når den er vedtaget.

Her finder Almond og Verba dog, på baggrund af deres undersøgelser, ikke nogen konflikt:

"The self-confident citizen appears to be the democratic citizen. Not only does he think he can participate, he thinks that others ought to participate as well. Furthermore, he does not merely think he can take part in politics: he is likely to be more active. And, perhaps most significant of all, the self-confident citizen is also likely to be the more satisfied and loyal citizen".³¹

Den balance, Almond og Verba omtaler som vanskelig at opnå, er således ikke mellem rollen som "inputleverandør" og "outputmodtager", men derimod en balance i "inputprocessen". Det er her, borgerne ikke skal være for aktive, for det vil hæmme politikerne muligheder for at træffe beslutninger: "Thus the democratic citizen is called on to pursue contradictory goals; he must be active, yet passive; involved, yet not too involved; influential, yet deferential".³²

3.3.2. Diskussion

Mens Berelson altså argumenterede for et heterogent vælgerkorps, så er problemet for Almond og Verba først og fremmest, hvordan den enkelte vælger kan afbalancere forskellige roller. De argumenterer ganske vist også for et heterogent vælgerkorps, men i det spørgsmål, der her er omtalt, rammes de ikke af al den kri-

30) Almond og Verba, op.cit., p. 341.

31) Ibid., p. 207.

32) Ibid., pp. 343f. Når dette punkt særligt understreges, skyldes det bl.a., at såvel Milbrath (p. 145) som Lewin (pp. 87f.) synes at misforstå Almond og Verba her.

tik, der ovenfor er rettet mod Berelson. Derimod er det ikke helt klart, hvor de mener, balancen skal findes; men de synes at betragte det participationsniveau, man finder i USA og England, som nær "optimum". De kan derfor med en vis ret kritiseres for at idealisere status quo.

Samtidig lider The Civic Culture af samme svaghed som Berelsons Voting, nemlig at der faktisk ikke gives empirisk belæg for tesen om, at en balance mellem participation og apati har en stabiliserende effekt i forhold til demokratiet.

3.4. Apati som filter mod udemokratiske holdninger

Foruden forestillingen om det funktionelle i en balance mellem apati og participation har nogle valgforskere fremsat den hypotese, at apati hos visse befolkningsgrupper, specielt lavstatusgrupper, er funktionel for det politiske system. Tankegangen er måske klarest kommet til udtryk hos Prothro og Grigg, der gennem empiriske undersøgelser mente at kunne konstatere, at der ikke råder konsensus om demokratiske værdier i den amerikanske befolkning. På denne baggrund hævdede de, at

"diskussions of consensus tend to overlook the functional nature of apathy for the democratic system ... many people express undemocratic principles in response to questioning but are too apathetic to act on their undemocratic opinions in concrete situations. And in most cases, fortunately for the democratic system, those with the most undemocratic principles are also those who are least likely to act".³³

Argumentationen lider af to afgørende svagheder. For det første kan det diskuteres, hvad der er årsag og virkning. Måske er udemokratiske holdninger en konsekvens af apati og ikke omvendt. For det andet er apati et temmeligt bristfældigt filter. Der er ingen garanti for, at dagens apatiske borgere ikke er morgendagens deltagere i en udemokratisk bevægelse.

3.5. Sammenfatning vedrørende funktionalisterne

Det er i dobbelt forstand tvivlsomt, om funktionalisterne har bidraget til en nyttig videreudvikling af demokratisk teori. For det

33) James W. Prothro and Charles M. Grigg, "Fundamental Principles of Democracy: Bases of Agreement and Disagreement", Journal of Politics, 1960, pp. 293f., her citeret efter Lewin, op.cit., p. 95.

første kan det diskuteres, om netop stabilitet bør fremhæves som det vigtigste element i en normativ demokratisk teori. Og for det andet har ingen af funktionalisterne, trods deres betoning af, at normativ teori bør have empirisk forankring, givet empirisk belæg for, at en vis apati fører til større stabilitet.

For så vidt angår den manglende empiriske forankring kunne man i øvrigt tilføje yderligere en svaghed, nemlig at centrale begreber som "participation", "demokrati", "stabilitet", "fleksibilitet" og "tilpasning" står særdeles uklart i funktionalisternes arbejder. Det er derfor på det nærmeste selv i princippet umuligt at efterprøve de opstillede hypoteser empirisk. Hvis man ikke ved, hvad man mener med "participation" og "stabilt demokrati", kan man naturligvis heller ikke påvise, at disse variable er korrelerede.³⁴

4. Pluralistisk demokratiteori: Robert A. Dahl

4.1. Beskrivelse

Schumpeter, Berelson, Almond og Verba kan alle med rimelighed kaldes demokratiske revisionister og også til en vis grænse demokratiske elitister. De mener, at den såkaldte klassiske demokratiske teori bør revideres,³⁵ og de ønsker, at eliten skal have en vis handlefrihed.

Dahl er derimod sværere at sætte "i bås". Det er blevet sagt om hans værker, at de "identificerer og diskuterer fundamentale problemer og dilemmaer i demokratisk teori og praksis uden at give endelige svar".³⁶ Denne karakteristik er rammende. Generelt har revisionismens kritikere dog indbefattet Dahl i deres kritik. Walker og Bachrach omtaler ham som fortaler for en elitistisk demokratiteori,³⁷ Kariel lader Dahl repræsentere i sin Reader som

34) For en mere udbygget kritik på dette punkt, se især Brian Barry, Sociologists, Economists, and Democracy, London, 1970, kapitlerne 3 og 4.

35) Almond og Verba taler dog her om "the rationality-activist view".

36) Erik Damgaard, "Folketinget og demokratisk styre", Festskrift til Erik Rasmussen, p. 50.

37) Jack Walker, "A Critique of the Elitist Theory of Democracy", i Peter Bachrach (ed.), Political Elites in a Democracy, New York, 1971, pp. 73 og 81, og Peter Bachrach, The Theory of Democratic Elitism, Boston, 1967, pp. 85-92. Walkers artikel blev første gang offentliggjort i American Political Science Review, Vol. 60 (1966), pp. 285-95.

revisionist,³⁸ og Duncan og Lukes nævner ham som fortæller for, hvad de kalder den nye demokratiteori,³⁹ Pateman behandler ham som fortæller for "the contemporary democratic theory"⁴⁰ og Lewin omtaler ham som funktionalist.⁴¹ Det er især artiklen "Hierarchy, Democracy, and Bargaining in Politics and Economics" samt A Preface to Democratic Theory, der refereres til, de to arbejder, hvor Dahl tydeligst udtrykker de synspunkter, revisionismen repræsenterer.⁴² Pateman henviser også til Dahls svar til Jack Walker, men undlader at gøre opmærksom på, at Dahl her direkte udtrykker bekymring over den ringe politiske interesse og participation i USA.⁴³ Lewin kalder på side 24 i Folket och Eliterna Dahl funktionalist og henviser som dokumentation læseren til et citat på side 190 i denne bog. Her citeres Dahl for at sige, at demokrati kan forenes med lav participation, men intet om at lav participation er ønskelig. Citatet udtrykker derfor ikke de synspunkter, Lewin sammenfatter under betegnelsen "apatiens konstruktive funktion", og som han generelt tilskriver funktionalisterne.

En redegørelse for Dahls synspunkter rejser det problem, at hans tanker måske har ændret sig over tid. Tankerne i hans tidligere og senere værker er næppe uforenelige, men hans interessefelt har i nogen grad ændret sig. I hans tidlige værker er sondringen demokrati/polyarki på den ene side og diktatur/totalitarisme på den anden fremherskende, og hans vurdering af det amerikanske politiske system er i det store og hele positivt. Det kommer tydeligt til udtryk i Preface:

38) Kariel (ed.), op.cit., pp. 52-58.

39) Duncan og Lukes, op.cit., p. 189n.

40) Carole Pateman, Participation and Democratic Theory, Cambridge, 1970, pp. 8-12.

41) Lewin, op.cit., p. 24n.

42) Se Robert A. Dahl, "Hierarchy, Democracy, and Bargaining in Politics and Economics", i Heinz Eulau m.fl. (eds.), Political Behavior. A Preface to Democratic Theory, Chicago, 1956.

43) Se Dahl, "Further Reflections on 'The Elitist Theory of Democracy'", i Bachrach (ed.), op.cit., p. 103. Første gang offentliggjort i American Political Science Review, vol. 60 (1966), pp. 296-305. Se også Robert A. Dahl og Charles E. Lindblom, Politics, Economics, and Welfare, New York, 1953.

"(...) if there is anything to be said for the processes that actually distinguish democracy (or polyarchy) from dictatorship, it is not discoverable in the clear-cut distinction between government by a majority and government by a minority. The distinction comes much closer to being one between government by a minority and government by minorities".⁴⁴

Selv om minoriteterne således også regerer i demokratiske eller polyarkiske samfund, så har disse samfund dog visse fordele. Dahl skriver om det amerikanske system:

"With all its defects, it does nonetheless provide a high probability that any active and legitimate group will make itself heard at some stage in the process of decision. This is no mean thing in a political system".⁴⁵

Mens Dahl således i 50'erne og begyndelsen af 60'erne især har været optaget af problemstillingen demokrati/diktatur, så har han i bogen After the Revolution? fra 1970 beskæftiget sig med spørgsmålet om, hvordan det amerikanske politiske system yderligere kan demokratiseres, og samtidig hæfter han sig i denne bog i højere grad ved systemets mangler end ved dets fordele.⁴⁶

To begreber er centrale for fremstillingen af Dahls demokratiske teori, nemlig "demokrati" og "polyarki". Demokrati er en idealtipe, polyarki - "det vi normalt kalder demokrati" - en klasse af reale typer, der nærmer sig idealtypen. Det mest systematiske forsøg på at opstille idealtypen demokrati har Dahl foretaget i Preface. Her opererer han med otte betingelser, der, når de er maksimeret, udgør idealtypen demokrati:

"The definitional characteristics of polyarchy

Polyarchy is defined loosely as a political system in which the following conditions exist to a relatively high degree:

During the voting period:

1. Every member of the organization performs the acts we assume to constitute an expression of preference among the scheduled alternatives, e.g., voting.
2. In tabulating these expressions (votes), the weight assigned to the choice of each individual is identical.
3. The alternative with the greatest number of votes is declared the winning choice.

44) Preface, p. 133.

45) Ibid., p. 150.

46) Se også hans Democracy in the United States: Promise and Performance (third ed.), 1976, passim., og forordet til 1976-udgaven af Dahl og Lindblom, op.cit.

During the prevoting period:

4. Any member who perceives a set of alternatives, at least one of which he regards as preferable to any of the alternatives presently scheduled, can insert his preferred alternative(s) among those scheduled for voting.

5. All individuals possess identical information about the alternatives.

During the postvoting period:

6. Alternatives (leaders or policies) with the greatest number of votes displace any alternatives (leaders or policies) with fewer votes.

7. The orders of elected officials are executed.

During the interelection stage:

8.1. Either all interelection decisions are subordinate or executory to those arrived at during the election stage, i.e., elections are in a sense controlling.

8.2. Or new decisions during the interelection period are governed by the preceding seven conditions, operating, however, under rather different institutional circumstances.

8.3. Or both".⁴⁷

Der er her tale om en idealtipe i "webersk" forstand, men øjensynlig også i normativ forstand. Det synes at fremgår af Dahls svar til Walker.⁴⁸

Hvis vi ser på, hvilken funktion participationen har i denne idealtipe, så er det at sikre, at flertallets præferencer altid er bestemmende for, hvilke beslutninger der træffes i det politiske system. Dahls idealtipe har derfor et vigtigt fællestræk med Schumpeters karrikatur af den klassiske doktrin, nemlig at repræsentanternes opgave er at forsamles for at udføre folkets vilje. Den kan således også karakteriseres som en doktrin, der ignorerer "leadership", for nu at blive i Schumpeters jargon. I spørgsmålet om forholdet mellem vælgere og repræsentanter kan Dahl derfor paradoksalt nok lige så vel anses for at være "klassisk demokrat" som "revisionist" og "elitist".

Selv om Dahl således selv i et tidligt værk øjensynligt mener, at man bør stræbe mod dette "maksimerede demokrati", som han kalder det, så anser han det i praksis for uopnåeligt:

47) Ibid., p. 84.

48) "Further Reflections...", p. 104.

"I think it may be laid down dogmatically that no human organisation - certainly none with more than a handful of people - has ever met or is ever likely to meet these eight conditions".⁴⁹

Han foretrækker derfor at operere med begrebet polyarki, der defineres som den reale type, hvor de otte betingelser i vid udstrækning er opfyldt. Når talen bliver om disse reale typer, sænkes Dahls "ambitionsniveau" på demokratiets vegne en del, og det er bl.a. på baggrund heraf, han er blevet angrebet af revisionismens kritikere.

Det kan være hensigtsmæssigt her at tage udgangspunkt i Politics, Economics, and Welfare, som Dahl har forfattet i samarbejde med Lindblom. Dahl omtaler her, hvad han kalder "The First Problem of Politics":

"This is the antique and yet ever recurring problem of how citizens can keep their rulers from becoming tyrants".⁵⁰

"Polyarchy, not democracy, is the actual solution to The First Problem of Politics. Like most actual solutions to difficult problems it is untidy and highly imperfect".⁵¹

Dahl føjer til, at han ved polyarki vil forstå et system, hvor "non-leaders exercise a high degree of control over leaders".⁵²

For Dahl er det vigtigste problem altså at hindre magthaverne i at blive tyranner. Heraf følger implicit, at participationen, eller den blotte mulighed for participation, har som vigtigste funktion at sikre befolkningen mod overgreb. Dette er i overensstemmelse med et "revisionistisk" synspunkt, men samtidig er det værd at understrege, at Dahls problemstilling hele tiden er, hvordan befolkningen kan kontrollere eliteerne bedst muligt, mens han ikke lægger vægt på at sikre elitens uafhængighed som de forfattere, der tidligere er omtalt som revisionister, nemlig Schumpeter, Berelson, Almond og Verba.

Dahl er imidlertid pessimist i spørgsmålet om, hvorvidt gennemsnitsborgeren rent faktisk vil udnytte muligheden for parti-

49) Preface, p. 71.

50) Dahl and Lindblom, op.cit., p. 273.

51) Ibid., pp. 275f.

52) Ibid., p. 277.

cipation og hermed indflydelse. Han fremsætter den "grundlæggende hypotese", at

"The proportion of individuals who will avail themselves of formal opportunities to participate in decision-making, at least in the United States, will be relatively small in all forms of social organisation".⁵³

Når Dahl fremsætter denne hypotese, skyldes det hans opfattelse af gennemsnitsborgeren som "homo civicus":

"Typically, as a source of direct gratifications political activity will appear to homo civicus as less attractive than a host of other activities; and, as a strategy to achieve his gratifications indirectly, political action will seem considerably less efficient than working at his job, earning more money, taking out insurance, joining a club, planning a vacation, moving to another neighbourhood or city, or coping with an uncertain future in manyfold other ways".⁵⁴

Derfor vil homo civicus sjældent forsøge at øve indflydelse på politiske beslutninger. Kun hvis han bliver trådt kraftigt over tæerne, vil han reagere, og på den måde har han indirekte en vis indflydelse, for politikerne "anticiperer" denne reaktion.⁵⁵

Dahls beskrivelse af homo civicus har flere lighedspunkter med Bentham's "rationelle kalkulator". Han nævner ganske vist, at statusforskelle m.v. kan øve indflydelse på, om man deltager i politik eller ej.⁵⁶ Men generelt forklares apatien i Who Governs? og Modern Political Analysis i individualpsykologiske termer, og Dahl kan ikke ganske frikendes for den anklage at tegne apatien i et lyst skær, som et udtryk for et rationelt valg og "passiv konsensus". Dahl forsvarer sig på dette punkt i sit svar til Walker med en række henvisninger til Politics, Economics, and Welfare, og selv om de citerede passager fra dette værk nuancerer billedet noget, forekommer kritikken berettiget.⁵⁷ Først med

53) "Hierarchy, Democracy, and Bargaining in Politics and Economics", p. 87.

54) R.A. Dahl, Who Governs?, New Haven, 1961, p. 224. Se endvidere Dahl, Modern Political Analysis (2nd ed.), Englewood Cliffs, 1970, pp. 77-84.

55) For den, der har kendskab til magtdebatten i amerikansk statskundskab, må det forekomme ironisk, at Dahl her fremhæver betydningen af "non-decision making".

56) Ibid., p. 82.

57) Se "Further Reflections ...", pp. 111f.

After the Revolution? kan man sige, at Dahl alvorligt overvejer problemet og giver en række mere strukturelle forklaringer på politisk apati. Ligeledes søger han her at finde løsninger på problemet, bl.a. gennem forslag til virksomhedsdemokrati og decentralisering inden for den politiske sfære i snæver forstand.

Dahl begrundet i After the Revolution? de ansattes indflydelse i virksomheder med princippet om berørte interesser. Er man berørt af beslutninger, bør man også have indflydelse på dem, og da de ansattes interesser berøres af virksomhedernes beslutninger, bør de følgelig også have medindflydelse. Dahl foretrækker her et system med "self-management" og omtaler i den forbindelse arbejdernes selvforvaltning i Jugoslavien overvejende positivt. Han er mindre begejstret for, hvad han kalder "interest group management", dvs. et system hvor virksomheden ledes af en bestyrelse med repræsentanter for alle berørte interesser, f.eks. staten, aktionærerne, de ansatte og forbrugerne. Hans begrundelse herfor er især, at dette sidste system ikke vil demokratisere virksomhedernes interne struktur, og at de enkelte ansatte derfor vil føle sig lige så magtesløse som under det nuværende system.⁵⁸ Denne begrundelse er interessant, for den viser, at Dahl i After the Revolution? også tillægger participationen den funktion at udvikle individernes selvtillid, et synspunkt, man ellers ikke finder hos revisionisterne, men som må ses som en imødekommelse af revisionismens kritikere.

De samme begrundelser som ved indflydelse i virksomhederne anvender Dahl med hensyn til lokalt selvstyre.⁵⁹ Selv om en del opgaver kræver store enheder for at blive løst effektivt, så formulerer Dahl den generelle løsning på problemet "the democratic Leviathan", at opgaverne bør løses i så små enheder, som det er muligt, og at man ved beregningen af fordele og ulemper ved at overlade opgaver til større enheder også skal indkalkulere den følelse af magtesløshed, der bliver følgen af denne løsning.⁶⁰

Generelt søger Dahl altså i After the Revolution? at argumentere for et politisk system, hvor mulighederne for politisk deltagelse bliver større end i dagens USA.

58) After the Revolution?, pp. 115-140.

59) Ibid., pp. 140-66.

60) Ibid., p. 147.

I de tidligere skrifter var løsningen på apatiproblemet et andet. Hvis man ikke kunne forvente, at gennemsnitsborgeren ville interessere sig for og deltage i politik, så måtte man sikre befolkningens indflydelse på beslutningerne på anden måde. Her ser Dahl konkurrencen mellem eliterne for at være afgørende. Ligeledes kan organisationspluralisme have en kontrollerende funktion. Organisationsledere kan i kraft af deres større magtpotentiel beskytte individet mod overgreb, og organisationerne kan sikre, at befolkningens præferencer fremføres på den politiske arena gennem "bargaining".⁶¹ Dahls forsvar for pluralismen bunder derfor i forestillingen om, at det sikrer befolkningens kontrol med eliten.

Det kan diskuteres, hvor effektivt et middel organisationspluralismen er i så henseende, og Dahl er også blevet angrebet for her at tegne et for lyst billede af den politiske proces i USA.⁶² Igen forekommer kritikken berettiget. Ikke desto mindre må Dahls begrundelse for at foretrække pluralismen siges at adskille ham fra den gruppe forskere, der ofte kaldes demokratiske elitister. Schumpeter havde gjort elitekonkurrence til demokratiets centrale element og ønskede, at befolkningens direkte indflydelse på beslutninger skulle begrænses. Baggrunden herfor var en opfattelse af gennemsnitsborgeren som irrationel og "farlig" for demokratiet. En videreudvikling af Schumpeters opfattelse er Kornhausers The Politics of Mass Society,⁶³ hvor der er kommet et let ind mellem eliten og massen, nemlig interesseorganisationerne, der skal tjene som "buffer" mellem masse og elite og herved bidrage til at mindske faren for "massernes revolte". Også her er baggrunden, at masse mennesket ses som irrationelt og farligt for demokratiet.⁶⁴

Men netop her adskiller Dahl sig fra både Schumpeter og Kornhauser. Dahl er måske ikke helt uenig i beskrivelsen af gennemsnitsborgeren, omend hans billede af denne gennemsnitsborger ikke

61) Se f.eks. Dahl og Lindblom, op.cit., pp. 302-5, og "Hierarchy, Democracy, and Bargaining in Politics and Economics", p. 88.

62) Se f.eks. William E. Conolly, "The Challenge to Pluralist Theory", i Conolly (ed.), The Bias of Pluralism, New York, 1969, pp. 3-34.

63) London, 1959.

64) Kornhauser nævner dog, at organisationerne også tjener til at formidle borgernes synspunkter.

er så ekstremt som Schumpeters,⁶⁵ men det får ikke Dahl til at foretrække et system med gárantier mod befolkningens effektive indflydelse på politiske beslutninger. Tværtimod er hans forsvar for elitekonkurrence og organisationspluralisme begrundet med ønsket om at sikre, at befolkningens præferencer i videst mulig udstrækning bliver afgørende for politiske beslutninger. Når midlerne hertil er elitekonkurrence og organisationspluralisme, skyldes det ikke et ønske om, at befolkningen ikke skal deltage i politik, men derimod en pessimistisk vurdering af chancerne for, at de rent faktisk vil deltage.

4.2. Diskussion

Dahl kan i det mindste i sine tidligere værker betegnes som revisionist i den forstand, at han accepterer elitekonkurrence som et centralt element i demokratisk teori, og at han mener, at demokrati er foreneligt med et lavt participationsniveau. Han adskiller sig derimod fra de øvrige revisionister ved at beklage det lave participationsniveau i dagens USA og ved ikke at betone vigtigheden af elitens handlefrihed.

I senere arbejder, især After the Revolution?, forfægtar Dahl synspunkter, som gør det tvivlsomt, om han bør karakteriseres som revisionist.

I det hele taget er Dahls arbejder langt mere nuancerede og gennearbejdede end de værker, som tidligere i denne artikel er blevet omtalt, et forhold, der formentlig skyldes, at demokratisk teori så at sige er udgangspunktet i Dahls forskning, mens det for især valgforskerne udgør en mere perifer del af deres produktion.

5. Kritik af revisionismen: Peter Bachrach

5.1. Beskrivelse

Som nævnt blev revisionismen i 1960'erne udsat for en del kritik fra de radikale demokrater. Hovedpunkterne i kritikken er allerede omtalt i det foregående og skal ikke gentages her. Derimod kan

65) Se f.eks. Dahl and Lindblom, op.cit., pp. 311f.

der, dels for at få revisionismen til at stå i et klarere lys, og dels for at søge et alternativ til revisionismen, være grund til kort at præsentere en af de radikale demokrater, der ud over kritikken af revisionisterne også antyder en alternativ demokratisk teori, nemlig Peter Bachrach.

Bachrach tager udgangspunkt i den klassiske demokratiske teori, fordi han finder dens etiske grundposition rigtig. Hvad Bachrach især hæfter sig ved, er understregningen af participationens centrale betydning, ikke som en "omkostning", der skal sikre "benefit" fra systemets "output", men participationen som et middel til selvudvikling:

"Classical theory (...) is based on the supposition that man's dignity, and indeed his growth and development as a functioning and responsive individual in a free society, is dependent upon an opportunity to participate actively in decisions that significantly affect him".⁶⁶

Bachrach mener imidlertid, det er nødvendigt at videreudvikle den klassiske teori, for den har ikke givet realistiske retningslinier for, hvordan participationen skal foregå i det moderne industrialiserede samfund. Her bliver arbejdspladsen stedet, hvor participationsidealet især skal realiseres, for her er der mulighed for at inddrage borgerne i beslutningsprocessen omkring forhold, der direkte vedrører dem selv og deres nærmeste omgivelser.

Bachrach formulerer selv sin demokratiske teori som et modstykke til hvad han kalder den elitistiske demokratiteori.⁶⁷ Mens elitisterne efter Schumpeter definerer demokratiet snævert som en metode, indbefatter Bachrach i sin demokratiopfattelse det etiske mål, han mener, demokratiet skal tjene, nemlig individernes selvudvikling. Mens elitisterne ved lighed forstår lige muligheder for at besætte magtpositioner i statsapparatet, så siger Bachrach, at dette lighedsbegreb må erstattes af et "absolut" lighedsbegreb. Man bør stræbe mod en spredning af den politiske magt. Ligeledes kritiserer Bachrach elitisterne for deres snævre politikopfattelse.

66) Bachrach, op.cit., p. 98.

67) Dette og det følgende bygger især på Bachrach, op.cit., pp. 98-106. Se specielt Bachrachs egen skematiske opsummering, p. 100. Bemærk, at Bachrach anvender betegnelsen "elitistisk demokratiteori" om den skole, jeg kalder "revisionismen", mens jeg reserverer betegnelsen "elitister" for en del af revisionismen.

For dem er det politiske det samme som "governmental decision-making and what relates to it", mens Bachrach som politisk vil betragte "decision-making which significantly affects societal values". Mens elitisterne betragter samfundets elite-masse struktur som uforanderlig, betragter Bachrach den som foranderlig. Bachrach afviser ikke, at "key governmental decisions" må foretages af et fåtal, men han bestrider, at dette skulle hindre en demokratisering på en række andre områder, først og fremmest på arbejdspladsen. Og endelig, mens elitisterne ser eliten som et værn mod massens "anti-liberal propensities", dvs. holdninger der er fjendtlige mod de traditionelle frihedsrettigheder, så mener Bachrach, at eliten her er et skrøbeligt værn, og at man i stedet må søge at ændre disse anti-liberale holdninger, som Bachrach ikke benægter eksistensen af, gennem en udvidelse af den demokratiske proces.

Bachrach indrømmer, at ikke enhver form for participation vil have positive effekter, men han mener, problemerne kan løses først og fremmest på to måder. For det første må deltagerne have nogenlunde lige stor magt, for herved undgår man, at participationen bliver et manipulationsredskab for de mere magtfulde. For det andet må forskellige interesser være repræsenteret inden for den gruppe, der skal træffe beslutninger, for herved modvirkes faren for konformitet.⁶⁸

Bachrach ser ikke ejendomsforholdene som afgørende for indførelsen af demokrati på arbejdspladsen. Snarere ser han sondringen kapitalisme-socialisme som irrelevant i den sammenhæng. Det afgørende er spørgsmålet om magt, ikke om produktion og fordeling. Bachrach synes således at anse spørgsmålene om magt på den ene side og ejendomsret på den anden som klart adskillelige i såvel teori som praksis.⁶⁹

5.2. Diskussion

Bachrach's kritik af revisionisterne forekommer på mange måder berettiget, ligesom jeg finder hans grundposition sympatisk. Hvad

68) Ibid., p. 101n.

69) Ibid., pp. 104f.

man kan savne hos Bachrach og andre radikale demokrater er et forsøg på at nå ud over programerklæringerne og til det mere problematiske spørgsmål om, hvordan et "participatory democracy" kan og skal realiseres. Hvad nu, hvis revisionisterne har ret i, at gennemsnitsborgeren ikke gider at ofre politisk deltagelse nogen større opmærksomhed? Og hvis de, der i dag har den politiske magt, ikke ønsker at afgive den?

Ligeledes savner man hos de radikale demokrater overvejelser over, hvilke problemer en højere grad af politisk deltagelse vil medføre. Og endelig kan det forekomme overraskende, at de radikale demokrater lige så lidt som revisionisterne inddrager ejendomsretten i deres overvejelser. Men kunne således hævde, at hvis demokrati på arbejdspladsen også skal omfatte mere afgørende beslutninger, forudsætter det formentlig en eller anden form for økonomisk demokrati.

En noget mere afklaret holdning til bl.a. de her rejste problemer finder man hos Carole Pateman,⁷⁰ som især henter sin inspiration fra den engelske socialist G.D.H. Coles ungdomsværker om "guild socialism". Pateman erkender dog selv, at der stadig er mange uløste problemer i forbindelse med formuleringen af en teori om "participatory democracy".

De radikale demokrater har derfor nok fremført en værdifuld kritik af revisionismen. Derimod savnes stadig en mere udbygget argumentation for deres foretrukne alternativ, "participatory democracy".

6. Konklusion og sammenfatning

Ideer opstår sjældent i et tomrum. Den demokratiske revisionisme kan ses som et udtryk for det liberale demokratis forsvar mod mellem- og efterkrigstidens totalitære bevægelser og stater. Netop forsvarspositionen betød, at man i særlig grad hæftede sig ved de vestlige demokratiers lyse sider i højere grad end ved svaghederne. Herved kom revisionismen til at fremstå som en status-quo ideologi.

Fælles for revisionisterne er den skarpe modstilling af "demokrati" og "diktatur". Den naturlige konsekvens af denne modstil-

70) Pateman, op.cit., passim.

ling er definitionen af demokrati som elitekonkurrence. Fælles for revisionisterne er også forestillingen om gennemsnitsborgeren som homo civicus, et ikke-politisk væsen, og forestillingen om gennemsnitsborgeren som irrationel i politiske anliggender.

En række forskelle mellem revisionisterne indbyrdes gør dog, at man trods disse fællestræk kan tale om tre hovedvarianter af den demokratiske revisionisme. Schumpeter står som eksponent for, hvad man kunne kalde demokratisk elitisme. Schumpeter betoner vigtigheden af at sikre elitens handlefrihed, og borgernes rolle bliver herefter indskrænket til at producere en regering.⁷¹

Berelson, Almond og Verba står som eksponenter for den variant, som den svenske politolog Leif Lewin har kaldt funktionalisterne. Funktionalisterne betoner vigtigheden af en balance mellem apati og participation. Som Schumpeter betoner de vigtigheden af at sikre elitens handlefrihed, således at eliten er i stand til at regere effektivt. På den anden side nævner de også, at en vis participation fra borgernes side er ønskelig for at sikre elitens "responsiveness". Det er uklart, hvor balancen mellem apati og participation skal findes, men synspunktet er ikke nødvendigvis udtryk for samme grad af elitisme som Schumpeters.⁷²

Robert A. Dahl står som eksponent for, hvad man kunne kalde den pluralistiske demokratiteori. Dahl betoner ikke som de foran nævnte vigtigheden af elitens autonomi. Han ønsker desuden en øget politisk deltagelse fra borgernes side. Da dette ifølge Dahl ikke kan opnås, betones vigtigheden af organisationspluralisme til sikring af, at borgernes synspunkter repræsenteres i den politiske proces.⁷³

Dahl har dog siden begyndelsen af 1970'erne givet udtryk for synspunkter, der bringer ham ud over den demokratiske revisionisme.

Der er i denne artikel rettet flere kritiske indvendinger mod revisionismen. Samtidig er det dog blevet hævdet, at de radikale

71) Som demokratisk elitist kunne også nævnes Giovanni Sartori. Se hans Democratic Theory, Detroit, 1962.

72) Som funktionalister kunne også nævnes Milbrath, Prothro og Grigg. Se henvisningerne tidligere i artiklen.

73) Dahl er også pluralist i den forstand, at han mener, at magtstrukturen i USA er pluralistisk. Se specielt Who Governs?

demokrater i højere grad har haft deres styrke i kritikken end i formuleringen af en ny demokratisk teori. Der mangler derfor stadig et mere gennemarbejdet moderne alternativ til den demokratiske revisionisme.